

GVOZDIĆEVA ULICA

Prolazio sam, pre nekoliko dana, Gvozdićevom ulicom i setio se Borka Obradovića, čoveka koga nikada nisam sreo ali čija me je sudbina navela na razmišljanja. O Borku znam vrlo malo, zapravo samo ono što sam o njemu čuo, ali to je dovoljno za moje dileme vezane za ocenu njegovog ponašanja tokom nemačke okupacije u vreme Drugog svetskog rata. Ono što znam, izgleda mi sada vrlo komplikovano pa sam zato odlučio da zabeležim. Možda će mi pomoći da o njemu donesem nekakav sud. Mnogi su smatrali da je Borko bio saradnik okupatora, da je učestvovao u pljački jevrejske imovine, a neki su verovali da on svojim postupcima nikome nije našao i da je to bio jedini način da spase svoju ženu i decu sigurne smrti...

Rođen u Bosni neposredno pre Prvog svetskog rata, Borko je završio neku vojnu školu i postao vazduhoplovni podoficir ali je vojsku brzo morao da napusti zbog ljubavnih afera kojima je bio sklon. Zaposlio se u trgovini radeći u Mitićevoj robnoj kući u Knez Mihajlovoj ulici i oženio Ljubom Vajhberger mojom vrlo dalekom rođakom iz Pančeva. Ubrzo zatim, 1936. godine rodila im se ćerka Milka.

Kada su Nemci 1941. godine okupirali Jugoslaviju, Borko je, verovatno zahvaljujući činjenici da mu majka bila nemačkog porekla, lako uspostavio vezu sa okupacionim vlastima i od njih je, zajedno sa bratom Vlajkom, dobio jednu lepu i veliku prodavnicu satova u *Igumanovoj palati* na Terazijama. Prodavnica je, do dolaska Nemaca, pripadala nekom Jevrejnu koji je odveden u logor i ubijen, a njegova imovina oduzeta.

Borkova sestra, Medika, postala je sekretarica Franca Nojhauzena civilnog komandanta nemačke vojske za Balkan.

U radnji, koju je Borko sa Vlajkom dobio, bilo je dosta vredne robe sa kojom su novi vlasnici mogli započeti posao. Čime su kasnije trgovali ne znam ali je sigurno da se posao lepo razvijao i da im je donosio dobre prihode. Govorilo se da se dobar deo tih poslova odvijao zahvaljujući Borkovim vezama sa nemačkim oficirima sklonim trgovini robom kojom se, u tim danima, oskudevalo. Borko je sa Ljubom i Milkom stanovao u jednoj prizemnoj kući u Gvozdićevoj ulici. Nije mi poznato da li su tamo i pre rata stanovali ili su i taj stan dobili od Nemaca, što nije nemoguće, jer sam nedavno saznao da je do 1941. u toj ulici živelo mnogo Jevreja.

Za vreme nemačke okupacije Borko je tu, u Gvozdićevoj, često priređivao večerinke nemačkim oficirima. Rado su mu dolazili u goste ne sluteći da je domaćica čistokrvna Jevrejka. Pred sam kraj rata Ljuba mu je rodila još jednu ćerku, Leu.

Brak sa Ljubom nije ugasio Borkovu potrebu za ljubavnim avanturama. Šarmantan i imućan, osvojio je jednu od najlepših žena tadašnjeg Beograda. Nekako istovremeno sa rođenjem Leje i ta dama mu je rodila sina čije ime nisam zapamtio.

Rat se bližio kraju. Na Ravnoj Gori je bio Draža Mihailović. Kada i kako je Borko uspostavio vezu sa Dražom, nije mi poznato ali znam da je neposredno pred nemačko povlačenje iz zemlje i dolazak partizana, Borko otišao kod Draže ponevši sa sobom jedan milion "nedećevih" dinara. Da je ostao u Beogradu, sigurno bi, kao saradnik okupatora, bio likvidiran po kratkom postupku.

Ljubu je ostavio u Beogradu, ali je ona sa decom, posle kraćeg dvoumljenja, pošla za njim na Ravnu Goru, nadajući se da će ga tamo naći. Na Ravnoj Gori četnika više nije bilo, jer se Draža sa svojom vojskom već povukao prema zapadu. Verujući da će nekako naći svog muža Ljuba je neko vreme glavinjala po planinama pa se najzad, potpuno iscrpljena, vratila u Beograd. Znajući adresu moje bake i tetke*¹, Ljuba je, bojeći se odlaska u Gvozdićevu ulicu gde bi, prepoznata kao žena jednog saradnika okupatora mogla imati velike neprilike, došla pravo u Varvarinsku ulicu. Moji su je srdačno primili pa je Ljuba sa decom živela nešto više od jedne godine kod nas. Naravno, ni UDBA nije mirovala. Zanimalo ih je kako to da je, iako je Jevrejka, ostala živa, gde je Borko i zbog čega je saradivao sa okupatorom. Pozivali su je na saslušanja svaki čas, a hapsili više puta. Trajalo je to nekoliko godina, sve dok na ulici nije sreća visokog partijskog funkcionera Hajru Kapetanovića, sa kojim se još pre Drugog svetskog rata, družila. Izgleda da je on intervenisao da je ostave na miru.

Borko se Ljubi javio preko nekih prijatelja. Napisao joj je nekoliko pisama iz kojih je Ljuba saznala da je on u Italiji, da se neće vraćati u Jugoslaviju jer zna šta bi ga tamo snašlo, da se oženio i da je sa novom suprugom izrodio dvoje dece. Ljuba je to primila nekako ravnodušno ali je, dobro se sećam, Milka bila jako uvređena.

Ubrzo pošto je osnovana država Izrael, Ljuba je sa decom napustila zemlju i napravila aliju. U Izraelu je neko vreme radila kao čistačica u jednoj bolnici ali je, što sam kasnije saznao, zbog psihičkih problema koje je imala, više puta bila na lečenju. Iz pisama koje sam od Milke dobijao saznao sam da je Borko ostavio Italijanku, da je prešao u Ameriku, da se i tamo oženio i da ponovo ima dvoje dece. Milka je bila uvređena jer joj je on u jednom pismu napisao da svu svoju decu jako voli i da bi bilo lepo kada bi njih šestoro mogao, tamo u Americi da zagrlji... Iz njegovih pisama je saznala da on materijalnih problema nema, naprotiv, vlasnik je nekoliko benzinskih pumpi i od toga lepo živi.

Ljuba je umrla, a Milka se udala za jednog zidara i građevinskog preduzimača, čoveka vrlo lepog izgleda. Rodila je sina Rafija. Pet ili šest godina kasnije sa mužem i sinom je otputovala u Ameriku. Nameravala je da poseti oca i uz njegovu materijalnu pomoć, započne nov život na novom kontinentu.

U Americi je ostala nepunu godinu. Ispostavilo se da su se njene nade u Borkovu materijalnu pomoć izjalovile. Tu je saznala da Borko nije vlasnik nekoliko benzinskih pumpi nego da radi kao točilac na jednoj benzinskoj pumpi, da je zaista imao ženu i dvoje dece, a živeo je i više nego skromno. Odlučila je da se vrati u Izrael, ali njen muž nije bio saglasan. Ostavila ga je u Americi, a ona se vratila u Izrael.

Nekoliko godina kasnije, Borko je umro.

Aleksandar Ajzinberg

Beograd, 30.10.2011.

---

*¹ Moja baka Rozalija i tetka Erna, koristeći lažne isprave, krile su se za vreme okupacije, na Pašinom brdu, u Varvarinskoj ulici broj 13. Borko je Ernu jednom sreću na ulici, prepoznao je i stupio sa njom u razgovor. Erna se uplašila da će je on denuncirati Nemicima, ali se pokazalo da je Borko bio vrlo dobronameran i ponudio se da joj, u granicama svojih mogućnosti pomogne. Dolazio je ponekad i donosio namirnice. Jednom je čak, noseći ga na leđima, dovukao džak krompira što je u ono vreme predstavljalo čitavo bogatstvo. Naravno, od Borka je i Ljuba saznala gde baka i Erna stanuju.